

Šime Demo

Helgus [= Oleg] Nikitinski
*De laudibus Monasterii Westphaliae
 metropolis*

Biblioteca di cultura europea 3,
 Napoli: La scuola di Pitagora editrice 2012,
 meki uvez, 247 str., € 20.

Prije koju stotinu ili dvije godina pisanje knjiga na latinskome nije bilo ni rijetko ni neobično. To je bio jezik koji je znala većina intelektualaca, autori su referencama i izvornim citatima mogli u svoje tekstove bešavno utkivati niti iz bogate riznice latinskih djela koja je obrazovni sustav intenzivno pohranjivao u kolektivnu memoriju čitateljstva, pa je čitateljstvo s lakoćom dešifriralo slojevite poruke omogućene takvom intertekstualnošću. Danas je, naprotiv, latinski toliko malo raširen u odnosu na utjecajnije jezike, da se pisanje na njemu uglavnom svelo na izolirane slučajeve kao što su crkvena upotreba, didaktički materijali, prigodničarski incidenti i amaterska razbibriga. Pri tome se nerijetko radi o mislima prvo oblikovanim na nekom drugom jeziku, a zatim prenesenima u latinski. Punokrvna znanstvena upotreba toga jezika – izuzmu li se, dakle, okamenjene fraze, kritički aparati i rijetki predgovori – postala je *corvo rarior albo*, a broj ljudi u općoj (intelektualnoj) čitateljskoj populaciji kojima će latinski citat u ovoj rečenici biti ne samo nerazumljiv i nepoznate provenijencije, već i agresivan i pompozan, višestruko je porastao u odnosu na protekla stoljeća.

Stoga svaka nova znanstvena knjiga napisana u cjelini na latinskome priziva mnoga pitanja i prije no što se otvori, osobito ako je autor poliglot koji inače piše na većini zapadnjacima pristupačnijih jezika. Razmatranja mogu ići od traganja za kulturnim porukama koje nam se činom pisanja odašilju (jer, što je manja ekonomičnost upotrebe odabranoga koda, to veće simboličko značenje ona nosi) do analize autorova psihološkoga i moralnoga profila, koja bi u najgorem slučaju mogla iznijeti optužbe za razmetljivost, elitizam, nazadnjaštvo i sado-mazohizam. Bez ambicija uključivanja u tu raspravu, a još manje davanja odgovora, može se reći da knjiga rusko-njemačkoga sveučilišnog profesora Olega Nikitinskog (Moskva, 1967.), premda većini čitajućih intelektualaca dostupna tek bogatim izborom ilustracija, barem današnjemu (neo)latinistu može pružiti obilje čitateljskog i profesionalnog užitka.

Knjiga nas vodi kroz milenijsku povijest kulturno bogatoga grada Münstera, po najviše se zaustavljajući na 15. i 16. stoljeću i znatnim predstavnicima sjevernoga

humanizma povezanima s tim gradom (Alexander Hegius, Rudolph de Langen, Hermann von dem Busche, Timann Kemener, Johannes Murrnellius, Hardwin von Grätz itd., uz epizode o anabaptističkoj pobuni, subkulturi lokalnih *junkera* te neugodnim iskustvima Justusa Lipsiusa u Vestfaliji i iznenadnom posjetu Katarine Švedske Münsteru na proputovanju u Rim). Premda je Nikitinski osmislio i napisao „kostur“ knjige, njezin se najveći dio sastoji od izvadaka iz djela književnika koji su obilježili intelektualnu prošlost grada i znanstvenika koji su o njemu pisali. Svi su ti tekstovi, dakako, napisani na latinskome, pa se autorovo vezivno tkivo s njima najbolje sljubljuje upravo takvo – na latinskome. Doista, ima nekakve unutarnje logike u tom sinkroniziranju jezika izvora s jezikom komentara – konačno, ista osoba čita i jedno i drugo, pa se očekuje da je u jednakom stanju razumjeti oboje. Štoviše, monoglosni kontinuitet, pa bio jezik i latinski, pogoduje čitateljskom „zaletu“, daje mu osjećaj cjeline, a i neposrednije ga uranja u novolatinški diskurs ekscerpiranih knjiga.

Djelo je zamišljeno kao hibrid znanstvenoga pregleda i opuštenijega uvoda u kulturnu prošlost Münstera. Tako u njoj nalazimo i odjeljak *Libellus de rerum varietate*, s anegdotom o odabiru mjesta za latinistički seminar u gradu (u njoj je glavni lik pisac predgovora ove knjige i šef Nikitinskoga), crticom o upotrebi bicikala u Münsteru, te kratkim vodičem kroz mjesne ugostiteljske objekte, začinjnim autorovim iskustvima. Zato je poneku ocjenu koja bi se bolje uklapala u renesansne negoli u današnje standarde političke korektnosti i anatomskih generalizacija – primjerice, slaganje s tvrdnjom Adama Adamija (1610–1663) da Osnabručani nisu tako *venusta facie* kao susjedni Minsterci – možda razumno ovdje registrirati samo na razini opservacije.

Unatoč skromnosti iskazanoj u predgovoru, autor se pokazuje vrsnim poznavateljem predmeta o kojemu piše, a velika klasičnofilološka, medievistička i neolatinistička erudicija očituje se na svakoj stranici njegova teksta. Stil mu je jasan, mjestimično razigran i duhovit, a latinština uzorna, bogata domišljatom idiomatikom i pomnim semantičkim odabirima. Autor poštuje klasična gramatička pravila, uz neke odabire tipičnije za kasniji latinitet (npr. *intendo* s akuzativom kao ciljem, 53, bilj. 72), te rijetke manje spretne rečenice i izraze (npr. „*Moribus Buschium, ut credere par est, fuisse nono omnino severissimis*“, s infinitivom konstruiranim kao da zavisi od *par est*, koji je zapravo parentetičan, 71; „*minus commode me sensi*“ u značenju „osjećao sam se manje ugodno“, 144; „*caupona Pinkus Müller ... non tam elegans quam Kiepenkerl, sed esculenta Westphalica ibi largiore manu apponuntur*“ s adverbzativnom koordinacijom između različitih vrsta konstituenata, tj. atributa i klauze, 145). Nadalje, iako mu je vokabular uglavnom klasičan, on ne zazire od neologizama preuzetih iz modernih jezika (*fumare*, 144; *vischium*, 145).

Posebna je vrijednost knjige to što na jednom mjestu daje suvremena izdanja nekih djela vestfalskoga humanizma okupljena na jednome mjestu. Izvorni su tekstovi popraćeni filološkim i povijesnim bilješkama, mjestimično se navode *lectio-*

nes variae, a ima i emendacija, od kojih neke ne bi svatko bez krznanja prihvatio (npr. u bilj. 2 na str. 39 Adamijev je navod da je grad Münster *arte munita* ispravljen u *arce munita*).

Neizbježnih tiskarskih pogrešaka (npr. *exsuresissent*, u citatu, 22) nema mnogo, što bi se za knjigu pisanu na latinskome moglo činiti neobičnim, no u vrijeme kada autori sami stvaraju konačne verzije teksta, a uzimajući u obzir akribičnu pomnju prema pisanoj riječi kojom se odlikuju kvalitetni latinisti, to i nije tako veliko iznenađenje. U oči upadaju slike na str. 23, koje su preniske razlučivosti, što je urodilo nezgodnom pikseliziranošću. Kazalo geografskih pojmova bilo bi korisno uz postojeće kazalo osoba.

Nikitinski ne ulazi duboko u analize u knjizi prenesenih djela, bilo da se radi o njihovu književnom karakteru, jeziku ili povijesnom kontekstu. Njegova knjiga želi biti pregled i antologija, sažetak najvažnijih stoljetnih pisanja o humanizmu jednoga njemačkoga grada. Kao takva, svoju je ulogu ispunila.